

УДК 378.091.3:796

ПРОФЕСІЙНИЙ ІМІДЖ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ: СУТНІСТЬ, КОМПОНЕНТИ ТА УМОВИ ФОРМУВАННЯ

Оксана ЯЗЛОВЕЦЬКА (Кіровоград)

У статті розглядаються педагогічні аспекти та умови формування професійного іміджу майбутніх учителів фізичної культури у вищих навчальних закладах. Виявлено основні складники, які впливають на формування іміджу майбутнього вчителя фізичної культури, а саме професійний, особистісний і соціально-поведінковий компоненти.

В статье рассматриваются педагогические аспекты и условия формирования профессионального имиджа будущих учителей физической культуры в высших учебных заведениях. Определены основные составляющие, которые влияют на формирование имиджа будущего учителя физической культуры: профессиональный, личностный, социально-поведенческий компоненты.

Ключові слова: імідж, професійний імідж, фізична культура, педагогічні умови, діяльність майбутнього вчителя фізичної культури.

Постановка проблеми. Зміни, що відбуваються в українському суспільстві у сучасний період, визначили нові орієнтири щодо організації професійної підготовки майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах України.

Основними умовами, які нині визначають напрями модернізації сучасної української освіти, є спрямування на розвиток творчого самостійного мислення студентів, їх професійних здібностей до майбутньої професійної

діяльності, завдяки акцентуванню на творчу самостійну працю й підвищення активності у навчанні. Все це також стосується процесу підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до професійної діяльності у вищих навчальних закладах.

Сучасний учитель фізичної культури має бути готовим до змін, що відбуваються під впливом глобалізаційних процесів у світі, здатним до систематичної роботи над собою, до постійного самовдосконалення та пошуку гнучких технологій навчання, ефективних методів, прийомів і форм організації педагогічної взаємодії.

Сьогодні, як ніколи раніше, актуалізуються питання утвердження іміджу вчителя фізичної культури, перед яким держава ставить відповідальність за виховання в дітей бережливого ставлення до власного здоров'я та утвердження пріоритетів здорового способу життя. Аналіз наукової літератури [2, 4, 7] засвідчує, що це можливо забезпечити за умови тісної співпраці всього педагогічного колективу, школи й сім'ї.

Очолити таку цілеспрямовану діяльність у напрямі підтримки з питання формування в школярів здоров'язберігальної поведінки під силу лише вчителю фізичної культури з високими професійними та особистісними якостями, тобто фахівцеві з високим професійним іміджем.

Процес формування професійного іміджу вчителя фізичної культури ускладнюється тим, що в сучасних умовах його становлення здійснюється в ситуації належних соціальних, економічних змін.

Аналіз актуальних досліджень. Різні аспекти досліджуваної проблеми знайшли своє відображення у класичній спадщині (Платон, Аристотель, Я. Коменський, Дж. Локк) та набувають особливої актуальності і розробляються у багатьох напрямках на сучасному етапі розбудови освіти: методологічні засади професійної підготовки фахівця (О.Бодальов, Г.Васянович, В.Вілков, Г.Дмитренко, О.Дубасенюк, І. Зязюн, Л. Савенкова, Л.Хомич); природа іміджу, його структура, значення і прояви (В.Андрущенко, Н.Арутюнова, І.Гобозов, П.Гучевич, О.Добрович, В.Королько, Ф.Кузін, С.Рябов, В.Шепель); сутність професійного іміджу фахівця та особливості його ефективної самопрезентації (І.Альохіна, В.Бєбік, М.Вудкок, Н. Гайдук, Ф.Генов, В.Ісаченко, Ф.Кузін, Н.Скрипаченко, С. Сисоєва, Е.Уткін, Д.Френсіс, А.Чигиринських); соціально-психологічні аспекти іміджу сучасного керівника (Т. Скрипаченко). Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми, дає підстави стверджувати, що, незважаючи на велику кількість наукових досліджень у галузі педагогіки та психології, в Україні бракує наукових праць, присвячених формуванню саме професійного іміджу майбутнього вчителя фізичної культури. У науці малодосліджуваними є педагогічні аспекти визначення сукупності професійних, особистих й соціально-поведінкових якостей, які надають можливість створити позитивний образ вчителя фізичної культури, спрямований на взаємодію з учнями та виховання в них інтересу до предмету фізичної культури. Ще не знайшли достатнього теоретичного обґрунтування педагогічні умови ефективності формування професійного іміджу майбутніх вчителів фізичної культури й тому потребують наукового розгляду.

На наш погляд, саме професійний імідж виступає показником культури педагогічної діяльності, яка забезпечує професійну ідентифікацію й саморозвиток особистості вчителя фізичної культури.

Метою статті є висвітлення педагогічних аспектів та умов формування професійного іміджу майбутніх учителів фізичної культури у вищих навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу. В останні роки нове поняття „імідж” стало надзвичайно популярним у вітчизняному лексиконі, витіснивши при перекладі з англійської цілу низку його синонімів в українській і російській мовах. Причому в масовій свідомості і в науковій літературі стали вже звичними такі вирази, як „імідж ділової людини”, „імідж організації”, „професійний імідж” тощо. З’явилося безліч спеціалістів з формування будь-якого „ефективного іміджу” – іміджмейкерів. Побачили світ, хоча й в обмеженій кількості, публікації з проблеми іміджу. Заявлені нові науки, що досліджують сутність та особливості формування позитивного іміджу – іміджологія і „паблік рілейшнз”. Одночасно в цей процес усе більше стала включатися й психолого-педагогічна наука, оскільки імідж – це не що інше, як особливий психічний образ, зміст якого є суцільно психологічним, а формування здійснюється шляхом психолого-педагогічних закономірностей, тому що носієм іміджу є особистість.

Професійний імідж майбутнього фахівця фізичного виховання – це імідж, який він формує й відшліфовує не тільки протягом своєї професійної діяльності, а й упродовж усього життя, опираючись при цьому на отриману спеціальну підготовку у вищому навчальному закладі та власний практичний досвід. Професійний імідж моделюється також під впливом зовнішнього оточення, зокрема конкретного професійного середовища, у якому перебуває фахівець, і віддзеркалює результати його систематичної роботи над собою в період становлення творчої особистості.

Розгляд професійного іміджу майбутніх учителів фізичної культури як чинника ефективної професійної діяльності зумовлює необхідність обґрунтувати деякі теоретичні аспекти окресленої проблеми. Передусім, з’ясуємо сутність головних ключових понять.

У психолого-педагогічних джерелах **імідж** (англ. *image* – образ) трактують як:

– уявлення про людину, що формується на основі її зовнішнього вигляду, звичок, манери говорити, менталітету, вчинків тощо [2, с. 9];

– образ (особи, явища, предмета), що формується цілеспрямовано і має справляти емоційно-психологічний вплив на когось з метою популяризації, реклами тощо.

Як відзначає І.С. Сергєєв, імідж учителя визначають як безпосередньо або зумисне створюване ним візуальне враження про себе [5, с. 77].

У педагогічній науці є різні підходи щодо класифікації іміджу. Зокрема, за функціональним підходом виокремлюють такі види іміджу:

– особистісний – імідж педагога, зумовлений його внутрішніми рисами й особливими індивідуальними рисами;

– професійний – імідж учителя, детермінований професійними якостями;

- бажаний – імідж, до якого прагне учитель;
- дзеркальний – імідж, що відповідає його уявленню про себе;
- корпоративний – імідж школи, вищого навчального закладу, факультету тощо [3, 7].

Імідж класифікують також за іншими параметрами: особистісний, професійний, корпоративний. Може бути як позитивний, так і негативний.

Структура іміджу вчителя передбачає наявність таких компонентів:

- внутрішнє “Я” (внутрішній образ вчителя, що відповідає обраному фаху й виявляється в його професійній культурі та мисленні, емоційності й творчому настрої, привабливості та вишуканості, внутрішній стійкості й гідності, позиції та рівні мобілізації тощо);

- зовнішній вигляд вчителя (засвідчує про ціннісні риси, які в гармонійному поєднанні з педагогічним артистизмом створюють позитивний образ учителя, сприяють формуванню гарного враження й репутації, допомагають виявити себе не тільки привабливою людиною, але й чудовим педагогом);

- використання вербальних і невербальних засобів спілкування (жести, міміка, пантоміміка, інтонація, магія слова, темпоритм мовлення педагога мають привертати увагу учнів до нього, викликати довіру і налаштувати їх на активну взаємодію).

Створення іміджу вчителя – довготривалий і складний процес. Його результативність залежить від передумов, специфіки та технологій формування Я-концепції особистості та інших чинників, що взаємозумовлені й взаємопов’язані між собою. Особливого значення у формуванні іміджу вчителя ми надаємо Я-концепції майбутнього педагога.

Під Я-концепцією розуміють динамічну систему уявлень людини про себе, яка охоплює як власне усвідомлення своїх фізичних, інтелектуальних та інших якостей, так і самооцінку і власне сприйняття зовнішніх чинників, що впливають на неї [1, с. 521].

Технологія формування іміджу майбутнього вчителя фізичної культури у процесі вивчення педагогічних дисциплін та під час різних видів педагогічної практики має спиратися на осмислення й усвідомлення студентами:

- “реального Я” (адекватна самооцінка майбутнім учителем себе, своїх особистісних рис, поведінки, ставлення до інших тощо);

- “ідеального Я” (уявлення про те, яким має бути ідеальний учитель, які риси мають бути йому притаманні);

- “антиідеального Я” (уявлення про риси, які “працюють” не тільки проти самого вчителя, а й проти навчального предмета, який він викладає, проти школи, у якій він працює, проти учнів);

- “професійного Я” (уявлення і самооцінка своїх професійних рис, мотивів і ціннісних установок, стилю організації педагогічної взаємодії тощо).

Для успішного виконання вчителем своїх основних завдань (навчати, розвивати та виховувати) потрібно, щоб він був авторитетом в очах своїх учнів. Отже, він повинен володіти основними компонентами педагогічного іміджу: професійним, особистісним та соціально-поведінковим. Слід

зазначити, що професійно-особистісні значущі властивості (якості) вчителя будуть по-різному представлені залежно від того, хто їх оцінює.

Чинники, що формують імідж учителя фізичної культури:

– сам учитель, який має високу думку про значення своєї професії, захопленість нею, переконаність у її суспільній і особистій значимості, прагнення піднести її престиж;

– іміджмейкери-професіонали, які займаються створенням іміджу педагога (адміністрація школи, працівники районних та міських відділів освіти, представники місцевої влади тощо);

– засоби масової інформації – періодика, радіо, телебачення, Інтернет ресурси;

– люди, які оточують педагога: члени педагогічного колективу, учні, батьки, друзі.

Основними компонентами іміджу вчителя фізичної культури є:

Предметно-професійний

– процес володіння і використання знань з педагогіки та психології, методики виховної роботи; предметів медико-біологічного циклу; з теорії та методики фізичного виховання; з системи міжособистісних стосунків у колективі;

– передбачення близьких і далекоглядних перспектив розв'язання педагогічних завдань;

– уміння працювати з учнями різного рівня фізичної підготовленості та фізичного розвитку.

Соціально-поведінковий

– утримання стійкої позиції педагога, який розуміє значущість своєї професії, може долати труднощі заради її соціальної цінності;

– уміння підносити престиж професії;

– удосконалення своїх сильних сторін й усунування слабких, бути відкритим у пошуках новизни, створювати перспективу свого професійного розвитку;

– оптимістично підходити до людей, з впевненістю, що вони можуть бути кращими.

Особистісний

– відповідальність, діловитість, самокритичність, зібраність;

– доброзичливість, терплячість, готовність прийти на допомогу іншим людям;

– комунікабельність, харизматичність;

– чесність, повага до дітей та їх дорослого оточення, справедливість;

– зовнішня охайність.

У процесі дослідження сутності, складових та закономірностей функціонування професійного іміджу майбутнього вчителя фізичної культури виникла необхідність визначення педагогічних умов, які забезпечуватимуть успішне всебічне формування професійного іміджу.

Під педагогічними умовами такі дослідники, як, В. Андреев, В. Ледньов,

В. Ляудіс розуміють сукупність об'єктивних можливостей, обставин і заходів, які супроводжують освітній процес, що певним чином структуровані й спрямовані на досягнення мети.

Виходячи із зазначеного вище, можна визначити педагогічні умови як сукупність зовнішніх та внутрішніх обставин освітнього процесу, від реалізації яких залежить процес формування професійного іміджу. Педагогічні умови виступають при цьому необхідним компонентом процесу професійної підготовки студентів та враховувалися при побудові освітнього процесу ВНЗ.

Щодо питання створення професійного іміджу майбутнього вчителя фізичної культури, педагогічні умови не можуть бути обмежені лише обов'язками, оскільки формування іміджу майбутнього вчителя базується на принципах єдності суб'єктивного та об'єктивного, внутрішнього та зовнішнього, сутності та явища, можливого та необхідного.

Таким чином, з урахуванням взаємної залежності свідомої безпосередньої участі реципієнтів впливу та ретельно підготовленого середовища були сформульовані наступні умови, які забезпечуватимуть найбільш ефективне формування професійного іміджу майбутнього вчителя фізичної культури:

- сформованість мотиваційного компоненту професійної компетентності майбутніх вчителів фізичної культури з урахуванням їх діяльності, що охоплює комплекс зусиль, пов'язаних з усвідомленням необхідності формування власного позитивного іміджу, з розвитком інтересу до власної особистості та навколишнього світу, підвищенням самооцінки та творчої активності.

- діагностика особистісних новоутворень рефлексії педагогічної діяльності, що задає поетапність процесу формування та корекція професійного іміджу фахівців і принципу різноманітності у відборі форм та методів роботи з формування професійного іміджу майбутніх фахівців;

- спрямованість змісту навчальних дисциплін на формування професійного іміджу майбутнього вчителя фізичної культури;

- активізація суб'єкта в процесі формування професійного іміджу, яка передбачає активність майбутнього фахівця в процесі формування власного іміджу, оволодіння навичками самопізнання, самовдосконалення, самоіміджування та проектування ефективного іміджу.

Зазначені педагогічні умови повинні реалізовуватися в навчальній, позанавчальній формах організації освітнього процесу.

Висновки. Отже, на сучасному етапі для вчителя фізичної культури наявність професійного іміджу є необхідною умовою, яка дає йому змогу показати себе учням як професіонала, може бути засобом поліпшення успішності навчального процесу та якості відносин, що складаються в системі “вчитель – учень”.

Ефективність створення професійного іміджу студентів педагогічних навчальних закладів залежить від уміння та здатності застосовувати стратегії, пов'язані з інноваційними педагогічними технологіями, та може бути забезпечена створенням необхідного середовища у вищому навчальному закладі, яке сприяє формуванню у студентів мотивації та інтересу до підвищення свого професійного рівня. Основними складниками, які істотно впливають на формування педагогічного іміджу майбутнього вчителя фізичної культури, виступають професійний, особистісний та соціально-поведінковий компоненти, які розкриваються такими пріоритетними якостями й уміннями, як знання базових дисциплін і методик їх викладання; систематичний аналіз своєї діяльності та самовдосконалення; знання потреб й інтересів учнів.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Дьяченко М.И. Психологический словарь-справочник / М.И. Дьяченко, Л.А. Кандыбович. – М., 2001.
2. Калюжный А.А. Психология формирования имиджа учителя / А.А. Калюжный. – М., 2004.
3. Ковальчук Л.О. Формування іміджу майбутнього вчителя у процесі вивчення педагогічних дисциплін в класичному університеті / Л.О. Ковальчук // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. пед. –2007. – Вип. 22. – Ч. 2. – С. 65–74.
4. Попова Л. И. Имидж современного педагога / Л. И. Попова // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 234–237.
5. Сергеев И.С. Основы педагогической деятельности: учеб. пособ. / И.С. Сергеев. – СПб., 2004.
6. Сучасний словник іншомовних слів / укладач Л. І. Нечволод. – Х. : Торсінг плюс, 2007.
7. Шепель В. М. Имидж / В. М. Шепель // Воспитание школьников. – 1997. – № 1. – С. 40–44.
8. Яловик В. Т. Психологічні основи підготовки майбутніх вчителів фізичної культури / Яловик В. Т. –Луцьк: Волинь, 2000.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Язловецька Оксана Валентинівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Коло наукових інтересів: проблеми виховання і соціалізації особистості в освітньому процесі, валеологічне виховання школярів.